

אם נשאר **בשר החופה את רוב העטרה**, שהיא שפה גבוהה המקפת את הגיד סביב וממנה הוא משפע ויורד לראשו.

בשר זה, אם נשאר, הרי הוא מעכב את המילה, וכאלו לא מל.

וכהן שנשארו אצלו ציצין המעכבין את המילה, **אינו אוכל בתרומה**, דחשיב ערל. (4)

ואם היה בעל בשר, ולרוב שומנו נראה לאחר המילה כאילו אותו בשר חופה את הגיד — **מתקנו מפני מראית העין**, שלא יהיה נראה כערל.

מי שמל, שחתיך את הערלה, **ולא פרע**, את קל"ז-ב המילה, שלא הסיר את קרום העור שמתחת לערלה (1) — הרי זה **כאילו לא מל**. (2)

גמרא:

אמר רבי אבינא אמר רב ירמיה בר אבא

מעט שהבריא שבעה ימים שלמים מעט לעת, או לא?

תא שמע: דתני לודא, שם חכם: יום הבראתו — דינו כיום הולדו.

ודייקנן: **מאי לאו**, הכי קאמר: מה מנין שמונת הימים שמונים החל מיום הולדו לא בעינן שיהיו ח' ימים שלמים מעט לעת — אף כשמונים שבעה ימים מיום הבראתו, לא בעינן שיהיו ז' ימים שלמים מעט לעת.

ודחינן: לא כיום הולדו קאמר, אלא עדיף יום הבראתו מיום הולדו. דאילו יום הולדו לא בעינן מעט לעת, ואילו יום הבראתו בעינן מעט לעת. (3)

מתניתין:

אלו הן ציצין, כמין נימין של בשר שנשארו מן הערלה, המעכבין את המילה:

והרי מדרבנן עדיין צריך לגמור את המילה?

1. עיין יבמות עא ב. אמר רבה בר רב יצחק אמר רב: לא נתנה פריעת מילה לאברהם אבינו, שנאמר: "בעת ההיא אמר ה' ליהושע: עשה לך חרבות צורים". ובתוס' שם הוסיפו דמכל מקום אברהם אבינו פרע ערלתו שהרי קיים את כל התורה [ועיין רש"י בראשית יז כד].

ועוד הוסיפו התוס' שמצוות פריעה היא הלכה למשה מסיני, ויהושע הסמיכה לכתוב.

ועיין במנחת חינוך מצוה ב' שכתב שמצות מילה נתחייבו בה גם בני קטורה, אך מצוות פריעה, שהיא הלכה למשה מסיני לא נתחייבו בה.

2. במהר"ץ חיות הביא את קושיית הר"ן, איך אמרינן שמילה בצרעת דוחה משום שעשה

אומרים שאסור למולו כי שמא יצטרך לחלל שבת, שהוא יום ב' או ג' למילתו [ט"ז יו"ד רס"ב סעיף ג'. אבל הש"ך בסוף סימן רס"ו כתב דמותר. וכן המג"א סי' של"א סק"ט]. חכמת אדם כלל קמ"ט-ג'.

3. במה דברים אמורים בחולה בכל גופו, אבל אם חלה באחד מאבריו כגון שכאבו לו עיניו כאב מעט וכיוצא בזה ממתנינים לו עד שיבריא, ולאחר שיבריא מלין אותו מיד [שו"ע יו"ד רס"ב ס"ב].

4. בשפת אמת [לעיל קלג ב] הקשה מדוע רק בציצים המעכבין את המילה אינו אוכל בתרומה, והרי גם ציצין שאין מעכבין את המילה בחול חוזר ולוקטם [כמבואר ברש"י לעיל, ובטור יו"ד סי' רס"ד], ולמה יהא רשאי לאכול בתרומה,

במתניתא תנא: רבן שמעון בן גמליאל אומר: קטן המסורבל בבשר, רואין אותו, שכל זמן שמתקשה ואינו נראה מהול, צריך למולו שנית. ואם לאו, אינו צריך למולו.

מאי בינייהו, בין שמואל למתניתא?

ומבארין: איכא בינייהו: נראה ואינו נראה, לשמואל דבעינן שיהיה נראה מהול, נראה ואינו נראה צריך למולו. למתניתא רק אינו נראה צריך למולו, אבל נראה ואינו נראה אין צריך למולו.

שנינו במשנה: מל ולא פרע.

תנו רבנן: המל, אומר: אשר קדשנו במצותיו וציונו על המילה.⁽³⁾

אבי הבן אומר: אשר קדשנו במצותיו וציונו להכניסו בכריתו של אברהם אבינו.⁽⁴⁾

העומדים שם אומרים: כשם שנכנס

אמר רב: הא דאמרינן שציצין המעכבין את המילה הוא כשנתר "בשר החופה את רוב העטרה", לא תימא דוקא שנתר רוב הקיפה של העטרה.

אלא אם נותר רק בשר החופה את רוב גובהה של עטרה, ואפילו במקום אחד, הוא מעכב את המילה.

שנינו במשנה: ואם היה בעל בשר — מתקנו מפני מראית העין.

אמר שמואל: קטן המסורבל בבשר, שהוא שמן, ולאחר שנימול נראה כמכסהו — רואין אותו:

אם כל זמן שמתקשה ומתוך קישויו מתפשט בשרו ונראה מהול, אינו צריך למול פעם שנית.

ואם לאו, שגם בזמן קישויו אינו נראה מהול, צריך למול פעם שנית.

רס"ה הובאו ב' הדעות.

4. בתוס' ד"ה אבי, הביאו שרבינו שמואל סובר שהאב מברך קודם המילה, שהרי כל המצוות מברך עליהן עובר לעשייתן, והביא ראיה מלשון הברכה "להכניסו", ומשמעו לשון עתיד. אולם רבינו תם חולק וסובר שמברך לאחר המילה, והוכחתו מברכת העומדים שאומרים "כשם שנכנס", ומשמעו לשון עבר.

ובשו"ע יו"ד סימן רס"ה ס"א כתב שאבי הבן מברך בין חיתוך הערלה לפריעה.

הרמב"ם פ"ג ממילה ה"ג כתב שהאב מברך שהיינו, ובמאירי כתב שלא נהגו כן, ואין ראוי לברך משום צערא דינוקא. והמנהג בארץ ישראל שמברכים שהיינו אבל במדינתנו אין נוהגין. חכמת אדם כלל קמ"ט אות כ'.

דוחה לא תעשה, והרי בזמן המילה כשחותך את הערלה ועובר על "השמר בנגע הצרעת", עדיין לא נתקיימה מצוות המילה כל זמן שלא פרע, שהרי שנינו "המל ולא פרע — כאילו לא מל", ואם כן אין דחיית הלאו בזמן קיום העשה? ותירץ, שמכל מקום גם התחלת המצוה חשובה "בעידניה".

3. עיין פסחים ז ב: מאי טעמא לא מברכים "למול את הבן"? כי לא סגי דלאו איהו מהיל. כלומר, וכי המוהל מחוייב במצווה, והרי היא מוטלת על האב.

והרמב"ם בפרק ג' ממילה ה"א חילק, שכאשר האב מל הוא מברך "למול את הבן". ואם אדם אחר מל, מברך "על המילה". והראב"ד שם חולק עליו, ובשו"ע יו"ד סי'

על כן בשכר המצוה הזאת — אל חי, חלקנו צורנו [אמר אלו השמות על שם הפסוק (תהלים פד) "לבי ובשרי ירננו אל אל חי". ומילה עבודת בשר היא. ואמר חלקנו צורנו גבי שאר, על שם הפסוק [שם ע"ד] "כלה שארי ולבבי צור לבבי וחלקי אלוהים לעולם". [אבודרהם].

צוה הקדוש ברוך הוא לאברהם⁽⁸⁾, להציל ידידות שארינו היינו הגוף [הב"ח ביו"ד רס"ה מפרש שקאי על הנפש]. משחת מהגיהנם. כדכתיב בזכריה: "גם את בדם בריתך שלחתי אסיריך מבור אין מים בו".

[מהרש"א מוסיף עפ"י דברי הגמרא בערוכין יט א שאברהם יושב על פתחו של גיהנם ומציל כל מי שמהול חוץ מהבא על הנכרית].

למען בזכות, בריתו אשר שם בבשרנו, ברוך אתה ה' כורת הברית. על שם הכתוב: "וכרות עמו הברית" [אבודרהם].

המל את הגרים, אומר: ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על המילה.

לברית, ⁽⁵⁾ כך יכנס לתורה, לחופה, ולמעשים טובים.

והמברך אומר: אשר קדש ידיד מבטן וחק בשארו שם. וצאצאיו חתם באות ברית קדש. על כן בשכר זאת, אל חי חלקנו צורנו, צוה להציל ידידות שארנו משחת למען בריתו אשר שם בבשרנו. ברוך אתה ה' כורת הברית.

ופירוש הברכה הוא:

אשר קדש ידיד מבטן. רש"י מפרש שהכונה ליצחק שעוד קודם שנולד נתקדש למצוה דכתיב: "אבל שרה אשתך יולדת לך בן. והקמותי את בריתי אתו".⁽⁶⁾ והתוספות מבארים שהכונה לאברהם שנאמר בו: "מה לידידי בביתי".⁽⁷⁾

והק, זהו המילה. בשארו, בבשרו. שם, חק [ואין "חק" זה כשאר חוקים שאינם בגופו של האדם. מהרש"א].

וצאצאיו אחריו [תוס' מנחות נג ב והר"ן מפרשים שהכונה ליעקב], חתם באות זו ברית קדש.

ותירץ, דדילמא קים להו לחז"ל שלומדים גזירה שוה ממה שכתוב באברהם "כי ידעתיו" ובפסוק אחר כתוב "בטרם אצרך בבטן ידעתיו".

8. לפי פירוש זה הניקוד על "צוה" הוא בחיריק. ועיין בש"ך יו"ד סי' רס"ה שמפרש שהיא בקשה על העתיד, והניקוד הוא: הצד"י בפתח, והוי"ו בצירי, וכן הוא בבה"ג. ועיין בב"ח נוסחת הרמב"ם. ובהגהות יעב"ץ הביא מסידור הגאונים דלא כהש"ך, ובתשובה העלה

5. לגירסא זו משמע שמברכים את התינוק הנימול, אולם להרי"ף והרמב"ם שגורסים "כשם שהכנסתו" משמע שמברכים את האב [כמו שכתבו הט"ז והש"ך יו"ד סי' רס"ה] שפ"א.

6. במאירי הביא שבדרך צחות דרשו את הפסוק "את בריתי אקים את יצחק", נוטריקון של "אקים": אשר קדש ידיד מבטן.

7. הר"ן הקשה מנלן שאברהם נתקדש מבטן?

במצותיו וצונו על המילה.

והמברך אומר: אשר קדשנו במצותיו וצונו למול את העבדים ולהטיף מהם דם ברית, שאלמלא דם ברית הוקות שמים וארץ לא נתקיימו. שנאמר: אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתני. ברוך אתה ה' כורת הברית.

והמברך אומר: אשר קדשנו במצותיו⁽⁹⁾ וצונו למול את הגרים⁽¹⁰⁾ ולהטיף מהם דם ברית.⁽¹¹⁾ שאלמלא דם ברית לא נתקיימו שמים וארץ. שנאמר: "אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתני. ברוך אתה ה' כורת הברית. המל את העבדים אומר: אשר קדשנו

הדרן עלך רבי אליעזר דמילה

10. עיין תוס' פסחים ז ב ד"ה לא סגי. ובמהרש"א שם שהקשה מדוע מברכים "למול" ולא "על המילה"?
ובבאר הגולה סי' רס"ח סעי' ה' כתב שזהו כדעת הרמב"ם שמילת הגר מוטלת על כל ישראל.
11. המאירי הביא יש מפרשים שמה שנאמר למול ולהטיף, לצדין נאמר. כלומר "למול" אם אינם נמולים. "ולהטיף" אם הם נימולים. והמאירי כתב שנראה שמברך לכלם את שניהם. ומפני שחלק מהם נמולים תקנו נוסח זה לכלם. עיי"ש עוד.

דמאן דאמר הכי או הכי לא משתבש. פתחי תשובה.

9. עיין בדבר אברהם [חלק ב' כה א] וכן בשפ"א שהקשו היכן ציונו למול את הגרים? [הפסוק שהביאו התוספות הוא רק על עבדים].
ועיין בדבר שמואל פסחים ז ב שהביא מדברי הראב"ד בספרו "בעלי הנפש" שכתב לגבי טבילת גרים: והיכן ציונו? ותירץ, מ"ואת הנפש אשר עשו בחרן". שהגרים שגירום מעלה עליהם כאילו בראום. ותירוץ זה שייך גם לגבי מילה.

פרק תולין

מתניתין: קלז-ב

שהיין מסתנן דרכה, מותר לעשות זאת, משום שאין זה דרך ברירה⁽¹⁾.

וחכמים אומרים: אין תולין את המשמרת ביום טוב, ואין נותנין שמרי יין למשמרת תלויה בשבת.

אבל נותנין את שמרי היין למשמרת תלויה ביום טוב, כי זו מלאכת אוכל נפש⁽²⁾.

רבי אליעזר אומר: תולין את המשמרת [מסננת] שמסננים בה את השמרים על הכלי ביום טוב. ואין חוששים משום עשיית אהל בפריסת המסננת מעל הכלי, שלא נאסר דבר זה אלא בשבת.

ונותנין שמרי יין שמעורב בהם יין למסננת שכבר תלויה על הכלי בשבת. ועל אף

ולכן אסור לברור ביום טוב שלא על מנת לאכול לאלתר.

המגיד משנה. [פ"ג מהלכות יום טוב הט"ז] חולק וסובר שאף ברירה האסורה בשבת מדאורייתא — מותרת ביום טוב. ולכן מותר לברור לצורך יום טוב אף שאינו אוכל לאלתר הרשב"א [שבת קל"ח א' ד"ה איבעיא] תמה על המשנה שלנו המתירה לשמר ביום טוב, למרות שבגמרא מבואר שהמשמר בשבת חייב חטאת והרי המשנה במסכת ביצה אוסרת לברור בנפה. ונשאר בצריך עיון.

לדעת המגיד משנה, שגם ברירה האסורה בשבת מדאורייתא מותרת ביו"ט, יובן מדוע מתירה המשנה כאן לשמר ביו"ט, אע"פ שהמשמר בשבת חייב חטאת, אבל עדיין יקשה מדוע המשנה בביצה אסרה לברור בנפה וכברה? **הביאור הלכה** [סימן תק"י, ס' ד ד"ה מותר ליתן] מיישב, שהאיסור לברור בנפה וכברה הוא מפני שהדרך היא לברור בהם לצורך ימים רבים, ולכן אסור להשתמש בהם אף לצורך יום טוב בלבד, מה שאין כן במשמרת שאף בחול רגילים לשמר בה לצורך אותו יום בלבד ולכן מותר.

עוד כתב **הביאור הלכה**, [סימן תק"י, ס"ב ד"ה אם] שהרשב"א הוא לשיטתו שאין איסור דאורייתא לברור פסולת מתוך אוכל כדי לאכול

1. יש דיעות שונות בראשונים לבאר מדוע לדעת רבי אליעזר אין נחשב ה"משמר" כבורר או כמרקד.

הרשב"א [קלח א ד"ה איבעיא] אומר, שמלאכת בורר או מרקד היא מלאכה הנעשית בידיים, ואילו המשמר מניח את השמרים במשמרת, והברירה נעשית מאליה.

הפסקי רי"ד אומר, שלדעת רבי אליעזר עיקר ברירת היין היא בגת כאשר מסננים אותו מהחרצנים, ואין איסור בורר אחרי שנעשתה כבר הברירה העיקרית.

והריטב"א אומר, שלרבי אליעזר אין בורר אלא כשבורר להצניע ולא כאשר רוצה לאכול מיד.

לדעת הריטב"א, אין באמת הבדל בין משמר לבורר, אלא שרבי אליעזר מיקל במלאכת בורר וסובר שאפילו כבורר בכלי אין איסור כאשר עושה זאת על מנת לאכול לאלתר.

2. המשנה במסכת ביצה [י"ד ב] מתירה לברור ביום טוב פסולת מתוך אוכל, ואוסרת לברור ביום טוב בנפה וכברה.

דעת הרשב"א, שכל ברירה שיש בה חיוב חטאת בשבת — אסורה ביום טוב, ולא התירו ביום טוב אלא ברירה האסורה בשבת מדרבנן,

גמרא:

שנינו במשנתנו: רבי אליעזר אומר: תולין את המשמרת ביום טוב.

והוינן בה: **השתא** [הרי] רבי אליעזר סובר כי אפילו **לאוסופי** [להוסיף] **אהל עראי** בשבת על אהל שהיה קיים מערב שבת **לא מוספינן**, ואם כן, **למייעבד לכתחילה** אהל עראי, כמו פריסת המשמרת מעל הכלי — מי שרי?

ומבאר הגמרא: זה שאמרנו כי רבי אליעזר אוסר אפילו הוספת אהל עראי בשבת, **מאי היא?** [היכן שנינו זאת?]

דתנן לעיל [קכה ב]: **פקק** [תריס] **החלון** של ארובת הגג⁽³⁾, שרוצה לכסות בו את הארובה⁽⁴⁾, ובכך הוא מאהיל על הבית.

רבי אליעזר אומר: בזמן שהפקק קשור בחלון בחבל ותלוי באויר ומוכן לפקקה — **פוקקין בו. ואם לאו**, שאינו קשור בחלון, או שהוא קשור אבל לא תלוי באויר אלא מונח על מקום מסויים, **אין פוקקין בו**, לפי שיש בכך משום עשיית אהל עראי, ואסור לעשות כן בשבת.

וחכמים אומרים: **בין כך ובין כך** — **פוקקין בו.**

שנחלקו בו רבי אליעזר וחכמים. ויש שתי גירסאות בבאורו של רש"י.

לגירסת הר"ן עולה שפקק החלון הכונה היא לחלון הנמצא בכותל הבית ואע"פ שמחיצת ארעי מותרת כאמור לכו"ע, לדעת רבי אליעזר כיון שהכותל הוא בנין קבוע, כל שאסור לעשותו אסור להוסיף עליו, אבל לדעת חכמים, מותר להוסיף על הבנין בין במחיצה מהצד בין בגג מלמעלה.

לגירסת המהרש"ל, פקק החלון הכונה היא למעלה בגג ונחלקו רבי אליעזר וחכמים אם מותר להוסיף על אהל ארעי ולפי זה בחלון שהוא בכותל, דין הפקק כמחיצה שמותרת לכו"ע.

רש"י כאן מפרש פקק החלון — כגון ארובת הגג ומשמע כגירסת המהרש"ל.

התו"ס [שם ד"ה הכל] כתבו שפקק החלון משמעו חלון שבכותל, שאילו היה מדובר בגג היה צריך לומר ארובה,

לפי זה מחלוקתם של רבי אליעזר וחכמים היא גם בחלון שהוא מחיצה, אמנם התו"ס מוסיפים שמסוגיא דידן המדמה פקק שבחלון

לאלתר, אבל לפי מה שכתבו הפוסקים שבשבת אסור מדאורייתא לברור פסולת מתוך אוכל גם כאשר עושה זאת על מנת לאכול לאלתר, אם כן מזה שמותר לעשות זאת ביו"ט, מוכח שגם מלאכה שאסורה מדאורייתא בשבת, מותרת ביום טוב וכדעת המגיד משנה.

3. המשנה מדברת בארובה שהיא כעין חלון בגג הבית, ולא בארובה הגבוהה מהגג של הבית שיש לה מחיצות בפני עצמם. שכן כתבו הפוסקים, שארובה הבולטת אסור לסתום אפילו לפי רבנן, כי אין זו תוספת אהל אלא תחילת אהל. [מגן אברהם שט"ו ס"ק ז' ולבושי שרד שם, משנ"ב שם ס"ק כ].

4. לעיל דף קכה ב, בסוגית פקק החלון, כתב רש"י [בר"ה אין עושין] כי מה שאיו עושין אהל ארעי בתחילה ביו"ט, הכונה היא לגג האהל, אבל מחיצת ארעי לאו אהל היא ומותר לפורסה לצניעות.

רש"י ממשיך ומבאר לפי זה את ההבדל בין עשיית אהל ארעי האסורה לכו"ע, לפקק החלון

רבי יהודה מתיר לעשות ביום טוב אף "מכשירי אוכל נפש" כגון תיקון שפוד שהתעקם, על אף שאין בתיקון עצמו משום "מלאכת אוכל נפש, כי בכך יהיה ניתן לצלות בשר⁽⁵⁾, שהוא אוכל נפש.

וכן מותר לפרוס את המשמרת, כי בכך יהיה ניתן לסנן את היין שזו מלאכת אוכל נפש.

ופרכינן: אימר דשמעינן ליה לרבי יהודה שהתיר, במכשירין של אוכל נפש שאי אפשר לעשותם מערב יום טוב, כגון שפוד שנתעקם ביום טוב.

אבל ב"מכשירין" שאפשר לעשותם מערב יום טוב, כגון שפוד שנתעקם בערב יום טוב, מי שמעת ליה שהתיר?⁽⁶⁾ ואם כן, איך התיר רבי אליעזר לתלות את המשמרת הרי אפשר היה לתלותה מערב יום טוב?

ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: הכל מודים שאין עושין אהל עראי בתחלה [להתחיל בניינן] ביום טוב, ואין צריך לומר שאין עושים אהל עראי בתחילה בשבת.

לא נחלקו אלא להוסיף אהל עראי כגון פקק החלון. שרבי אליעזר אומר: אין מוסיפין ביום טוב, ואין צריך לומר בשבת. וחכמים אומרים: מוסיפין בשבת, ואין צריך לומר ביום טוב.

ומשנינן: רבי אליעזר שהתיר פריסת המשמרת ביום טוב, על אף שאסור לעשות בו אפילו תוספת אהל עראי — סבר לה כרבי יהודה המתיר ביום טוב לעשות מלאכה המאפשרת לעשות מלאכת אוכל נפש.

דתניא: אין בין יום טוב לשבת אלא עשיית מלאכות לצורך אוכל נפש בלבד.

איסור עשיית מחיצה הוא רק במחיצה המתרת, ואם כן מה שהתירו במחיצה שהתחיל לעשותה מערב שבת, שמוותר להוסיף עליה בשבת, הוא רק במחיצה המתרת, אף אם ההיתר נעשה על ידי התוספת, ונפסקה הלכה כמותם. לדעת רבינו חננאל, עשיית מחיצה אסורה בשבת, ונביא את שיטתו בהערה 33.

5. בגמרא ביצה כח ב לומד זאת רבי יהודה מדכתיב "הוא לבדו יעשה לכם" "לכם" — לכל צרכיכם, להתיר את המכשירים. ונחלקו הפוסקים, האם הלכה כרבי יהודה. [עיין ביאור הלכה סימן תק"ט ס"א ד"ה אותן].

6. בגמרא ביצה שם לומד רבי יהודה מן הפוסקים לאסור מדאורייתא עשיית מכשירים

למשמרת משמע שנחלקו גם בחלון שבגג, דומיא דמשמרת, שמאהיל מלמעלה. שיטת התוספות היא, שאסור להתחיל בעשיית מחיצה בשבת, אבל כשיש כבר מחיצות ורוצה אדם להוסיף מחיצה נוספת, אם מחיצה זו מועילה לצניעות או להגן מהחמה היא מותרת, אמנם אם המחיצה מתירה לטלטל בשבת או שהיא מתירה דברים אחרים, היא נחשבת כתחילת מחיצה ואסור לעשותה.

האבני נזר אומר, שלשיטת התוספות גם אם נעשתה מערב שבת התחלת מחיצה בשיעור טפח, אסור בשבת להוסיף עליה אם התוספת מתירה איסור, כי עשיית תוספת המתירה נחשבת כהתחלת מחיצה.

והוסיף האבני נזר, [שו"ת אבני נזר, או"ח סימן רכ"א] שלדעת היראים והאור זרוע כל

את המשמרת ביום טוב ואין צריך לומר בשבת.

איבעיא להו: תלה את המשמרת בשבת, מאי דינו?

ומשנינן: **דרבי אליעזר עדיפא** [היתרו של רבי אליעזר גדול יותר] **מדרבי יהודה**.⁽⁷⁾ כי רבי אליעזר מתיר אפילו במכשירי אוכל נפש שאפשר לעשותם מערב יום טוב⁽⁸⁾.

שנינו במשנה: **וחכמים אומרים:** אין תולין

כי אינו סובר את הדרשה של רבי יהודה, ממנה למד רבי יהודה לחלק בין מכשירים שאפשר לעשותם מערב יו"ט לכאלה שאי אפשר לעשותם מערב יו"ט.

8. **הפני יהושע** מקשה, לפי רבי יהודה שמתיר מכשירים, ולפי ההלכה שאומרים מתוך שהותרה מלאכת אוכל נפש לצורך הותרה שלא לצורך, אם כן תהיה כל מלאכה מותרת ביום טוב מהתורה. שכן בכל מלאכה יש אופן שנעשית לצורך מכשירי אוכל נפש, ומתוך שהותרה המלאכה לצורך תותר נמי שלא לצורך?

ומתריך הפני יהושע, [ביצה י"ב א', ד"ה דאי ב"ה] שאין לומר במכשירים "מתוך", כי אף הם עצמם לא הותרו לגמרי אלא רק כשאי אפשר לעשותם מערב יום טוב.

החתם סופר [חדושי חתם סופר כאן] מוסיף ומסביר, שמלאכת אוכל נפש עצמה הותרה ביום טוב, ועל כן אפשר לומר בה "מתוך", אבל עשיית מכשירי אוכל נפש, מזה שלא הותר לעשותם אלא כשאי אפשר לעשותם מערב יו"ט, מוכח שהם רק דוחים איסור יו"ט ואין לומר "מתוך" אלא כאשר האיסור הותר ולא כאשר רק נדחה.

וקשה לפי רבי אליעזר, לדעת הרשב"א הנוקט בדעתו, שגם מכשירים שאפשר לעשותם מערב יו"ט מותרים ואף במלאכה דאורייתא [ראה הערה קודמת] אם כן מוכח שעשיית מכשירים מותרת ביו"ט ולא רק דוחה יו"ט ושוב חוזרת קושיית הפני יהושע שנאמר מתוך להתייר כל מלאכה דאורייתא ביו"ט.

שאפשר לעשותם מערב יום טוב, מכאן מוכיחים **התוספות** שמלאכת אוכל נפש עצמה מותרת מדאורייתא, אף שאפשר לעשותה מערב יום טוב

בתוספות [ד"ה תולין] שואלים מהברייתא שהובאה בגמרא לעיל [קלד א] האוסרת לסנון חרדל ביום טוב, וקשה מהמשנה שלנו שמתירה לשמר לכל הדעות?

תוספות מיישבים שחרדל גם אם יעשהו מערב יו"ט לא יתקלקל אבל במשנתנו אם היה משמר מאתמול לא היה היין טוב כל כך וחזק. יש פוסקים, שמלאכת אוכל נפש מותרת אף מדרבנן, גם כשאפשר לעשותה מערב יום טוב ולדיעה זו תשאר לכאורה הקושיא, מה ההבדל בין סינון חרדל לנותן למשמרת. [עייין ביאור הלכה סימן תצ"ה ס"א ד"ה וכן מכשירין].

וכתב **הביאור הלכה**, [סימן תק"י ס"ג ד"ה אין] שלדעה זו תירוחן הסתירה הוא, כי מה שאסור לסנון את החרדל הוא משום שהדרך לסנון לימים רבים, ואילו סינון השמרים מותר מפני שאין הדרך לסנון לימים רבים.

7. **תוספות** [ד"ה דרבי] אומרים, שרבי אליעזר לא נחלק על הדרשה של רבי יהודה, ומודה לו שאסור מהתורה לעשות מלאכות דאורייתא במכשירים שאפשר לעשותם מערב יום טוב. ורק באיסורים דרבנן מיקל רבי אליעזר במכשירים שאפשר לעשותם מערב יום טוב.

דעת **הרשב"א** נוטה, שרבי אליעזר מתיר במכשירים שאפשר לעשותם מערב יום טוב, גם מלאכות דאורייתא,

אמר רב יוסף: תלה — חייב הטאת, שעשיית אהל היא תולדה של מלאכת בונה.

אמר ליה אביי: אלא מעתה, תלא כוזא בסיכתא [תלה כלי קטן על יתד] ונהיה הכלי כאהל, האם הכי נמי דמיהייב חטאת? והלוא מעולם לא שמענו שיהיה בכך איסור, (9) מפני שכל איסור עשיית אהל עראי הוא מדרבנן, ורבנן לא אסרו לתלות כלים על יתד!

קלח-א אלא אמר אביי: מדרבנן היא, תליית

המשמרת אין בה איסור שבות דעשיית אהל עראי, אבל היא אסורה מדרבנן משום "עובדין דחול"⁽¹⁰⁾, שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול שתולה משמרת כדי לשמר בקביעות הרבה ביחד⁽¹¹⁾.

מנקיט [מלקט היה] אביי ומונה את הומרי מתניתא [קבוצות דיני הברייתות] לפי סדר חיובם ופטורם והיתרם, ותני הכי:

א. הגוד [עור תפור ויש לו רצועות שבהם הוא נתלה על יתדות, ועוברי דרכים נותנים

איסור אהל!]

וכתב הרמב"ן, שיש לדחוק, שהסוגיא היא בשיטת רב יוסף, האוסר את המשמרת משום אהל.

דעת הרמב"ן והרשב"א, שגם לאביי האיסור הוא משום אהל ארעי ומה שאמר אביי שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול, הוא רק כלפי רב יוסף שאמר שחייב חטאת, על כן אמר אביי שאין כאן אלא איסור שבות משום עובדין דחול. לדעת האוסרים משום אהל כתב החזון איש [סימן נ"ב אות ג] שיש כמה סיבות להקל בכוזא. ונביא שנים מהם:

א. אין בכוזא מחיצות, ולפי דברי התוספות אין איסור בעשית אהל, אלא כשמעמיד מחיצות לפני שעושה את הגג. [עיין בהערה 15].

ב. אין משתמשים באויר שתחת הכוזא, ולדעת הרשב"א איסור אהל הוא דוקא כשצריך לאויר שתחתיו. [עיין בהערה 76].

כתב המגן אברהם [שט"ו ס"ק י"א] שלדעת הרמב"ם אסור לתלות משמרת אף כשאין תחתיה כלי ואין לה מחיצות, שהרי טעם האיסור אינו משום אהל. המשנה ברורה פסק שלא כהמגן אברהם. [שם ס"ק ל"ו, ועיין בשה"צ אות מ"א].

11. הרמב"ן והרשב"א התקשו בפירוש רש"י,

ומיישב החתם סופר, שרבי אליעזר שמותי הוא וסובר כבית שמאי שלא אומרים "מתוך"

9. מתוספות [ד"ה אלא] עולה שביאור קושייתו של אביי הוא, שאם כרב יוסף שתלה חייב מדאורייתא ומביא חטאת, אין מקום לחלק בין תלית משמרת לתלית כוזא שכן ההבדל ביניהם אינו גדול ומזה שתלית כוזא מותרת מוכיח אביי שגם תליית משמרת אסורה רק מדרבנן ובדרבנן אפשר לחלק גם חילוק קל כזה.

נחלקו הראשונים אם לפי מסקנת אביי, איסור המשמרת הוא משום אהל, או משום עובדין דחול.

10. רש"י לקמן [קל"ט ב' ד"ה מערים] כתב במפורש שאין תליית המשמרת אסורה משום אהל, אלא משום עובדין דחול

גם הרמב"ם [פכ"א מהלכות שבת הי"ז] כתב: "אסור לתלות את המשמרת כדרך שהוא עושה בחול שמא יבוא לשמר" משמע שאסר משום עובדין דחול ולא משום אהל

הרמב"ן הקשה לפי זה, מה הקשתה הגמרא לעיל, על רבי אליעזר המתיר לתלות את המשמרת ביום טוב, ממה שהוא אוסר אפילו תוספת אהל, והלוא אין בתליית המשמרת משום